

EN DIKT AV PETRONIUS

Lecto compositus vix prima silentia noctis carpe-
bam et somno lumina victa dabam

cum me sævus Amor prensat sursumque capillis
excitat et lacerum pervigilare jubet.

”Tu famulus meus”, inquit, ”ames cum mille
puellas, solus, io, solus, dure, iacere potes?”

Exsilio et pedibus nudis tunicaque soluta omne
iter ingredior, nullum iter expedio.

Nunc propero, nunc ire piget, rursumque redire
paenitet, et pudor est stare via media.

Ecce tacent voces hominum strepitusque viarum
et volucrum cantus fidaque turba canum;

solus ego ex cunctis paveo somnumque torumque,
et sequor imperium, magne Cupido, tuum.

Titus Petronius Arbitr.

Där på min bädd jag låg i nattens begynnande
tystnad hade mitt öga knappt hunnit be-
segras av sömn

förrn den grymma Kärleken tog mig vid håret
och drog mig upp ur sängen och bjöd offret
vaka till dag.

”Du min slav”, så sade han, ”har väl haft tusen
flickor! Hur kan du ligga så här? Ensam,
ensam och hård!”

Jag springer ut med fötterna bara och tunikan
öppen, finner om varje hörn bara en åter-
vändsgränd . . .

Än går jag fort, än släpar jag benen — att vända
tillbaka bjuder emot, och bli kvar ute på
gatan är skam.

Hör! Allt tiger: mänskornas röster, gatornas
buller, fåglarnas trägna sång, hundarnas
trogna skall.

Ensam bland sena vandrare skyr jag sömnen
och sängen, följande dina bud, drifternas
mäktige gud.

Övers. av G. E.

I Larousse står att Petronius var fransman av härkomst. I antika kommentatorer står att han var från Massilia, Marseille. Vem han var och vad han var vet inte vi. Vi vet inte ens säkert om han hette Titus eller Gaius och om denna dikt, som bl. a. av stilskäl tillskrivits honom, verkligen är av honom. Av Tacitus vet vi hur han — om det nu var han — föredrog att dö. Över allt detta vilar, reverenter sagt, något av samma dunkel som över den "historiske" Jesus. Det är ju också ungefär 1844 år sen och folk har hunnit glömma och förväxla. Det finns flera av namnet Petronius i romerska historien, och det har säkert funnits anonyma diktare, tillfällighetsdiktare, vilkas lyckträffar på grund av stilskäl tillerkänts en eller annan namngiven och namnkänd i brist på bevis. Allt detta är inte så viktigt. För mig står den människa som skrivit den ovan citerade som identisk med författaren till Satyrikon, av vars fragment endast den briljantaste delen, "Trimalchios måltid", blivit översatt till svenska, och inte väl översatt så vitt jag kan döma. Jag har den äran annonsera återupptäckten — den är inte nyl, har redan mångfaldiga gånger skett, bl. a. och framför allt i Frankrike — av en stor latinsk författare. Jag anser honom verkligen stor — i Baudelairesk anda. Vad Larousse menade när den sade att han var fransman fattar jag så att han var den förste som känt att *le spectre en plein jour raccroche le passant*. Innan jag övergår till en analys av dikten skall jag nämna något av författarens svenska historia. Den tredje upplagan av Satyrikon, något år efter upptäckten, utgavs av Scheffer i Uppsala. Den cromwellske ambassadören Whitelocke hörde drottning Christina diskutera Petronius med Scheffer och sina herrar mellan pistolskotten på hennes prickskjutningsbana vid Uppsala slott. Utgåvan var en stor händelse i dåtidens renässansbetonade litterära liv, en händelse som fallit i så gott som total glömska. Om Petronius' betydelse i gångna tider vittnar bl. a. en engelsk "A gentleman's letters to his nephew", utgiven i uppfostrande syfte, och där den elegante nevön förklarar att han givetvis läst Petronius men inte gillar hans synpunkter och av onkeln får beröm för detta.

Kommer man in på ämnet Petronius vill man

gärna fortsätta. Man kan påpeka att denne med orätt i giftskåpet ställde författare är snart sagt den ende moderne bland latinarna, modern i så måtto som han upplevt det mesta av alla våra privatupplevelser av Baudelaire — före Baudelaire. I Petronius finns det första stora sociala resonemanget — Habinnas' i Cena Trimalchionis. Där finns också den första storstadsångesten. Och primören av kulturmänniskans mytintresse: jämför Satyrikon och The Golden Bough. Där finns början — och en utomordentlig början! — till Decameron och Cent Nouvelles Nouvelles, Rabelais, ja, Dante: "nederstigen till dödsriket" — fast här på jorden! Den första romanen i vår västerländska världslitteratur har man tystat ner av *comme-il-faut*-skäl. Dess enhet och enhetlighet med stora moderna sedeskildringar i stil med Joyce och Proust är uppenbar. Och dikterna...

Det finns ett trettital dikter av Petronius. "Det var fruktan som först skapade gudar på jorden" — det är han som först har uttryckt den för oss alla nu familjära tanken, och: "sed sibi quisque facit..." — vi skall inte söka i stora Egyptiska Drömboken om betydelsen i våra drömmar utom inom oss själva.

Och till den dikt vi satt upp till betraktande! Situationen torde många läsare känna igen, den är ingenting ovanligt, åtminstone för dem som smakat sötman och bitterheten av att leva i frivillig landsflykt i Paris t. ex. Men det märkliga med dikten är att den tycks mig vara en dröm. Det är den eviga gamla freudska skjort- och nakendrömmen: du sover men i sömnen går du på gatorna i skjortan eller naken och vill någonstans, du vet inte vart, innan det stora pompejanska askregnet faller. Men det hemska i dikten är att huvudpersonen är ensam med sig själv i en drömlig och död tystnad, medan vi, då vi drömmer så, vanligen känner en intensiv känsla av skam. Omvärderingstiderna har brutit in och vi har upplevt Nero, vi känner skam för vår nakenhet och vet inte vart vi går mer än att Cupido, han må vara en gud för kropp mot kropp, sabel mot sabel, fabrik mot fabrik, land mot land, har kvar sin makt. Och som de scholares vi är böjer vi huvudet och röstar för magistern. Men som de nya människor vi är drar vi ner honom på golvet och ger honom stut. Och den andra människan vi borde vara står och ser på. Och vi känner igen oss i denne förste, ödesdigre flänör.

Gunnar Ekelöf.